

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Ministerie I&M, Inspectie Leefomgeving en Transport
T.a.v.
Postbus 16191
2500 BD Den Haag

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Olonummer

Onze referentie
1211719

Datum 12 januari 2022
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument – Cluster 33
Kazematteneiland dv 12 Waddenzeezijde

Naam Onderdelen van de Stelling van Kornwederzand
Gemeente/provincie Súdwest-Fryslân; Friesland;
Monumentnummers 516506, 516508, 516511, 516512, 516516

Geacht minister,

Op 1 oktober 2021 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument op grond van artikel 2.26, derde lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen met daaraan verbonden de volgende voorschriften:

- Ten minste zes weken voorafgaand aan de verplaatsing van de open opstelling (monument 516516), wordt de precieze uitwerking van deze verplaatsing, tijdelijke opslag en terugplaatsing ingediend bij het bevoegd gezag, en met de RCE afgestemd (conform voorstel LEVVEL).

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. Bij de beoordeling heb ik de stukken betrokken zoals deze zijn ingediend bij de aanvraag.

Het plan

Voorliggend plan betreft de dijkversterking van de Afsluitdijk, aan de Waddenzeezijde in de dijkvak 12. Dit dijkvak bevindt zich ten westen van de Lorentzsluizen.

De dijkversterking op de Afsluitdijk bestaat in beginsel uit een verhoging van circa 2 meter en verzwaring van de bekleding. Hierbij wordt de dijk circa 10m uitgelegd in de richting van de Waddenzee. Hierbij wordt het ondertalud met Levvel-blocks en het boventalud met quattroblocs met ribbelpatroon bekleed.

In dijkvak 12 wordt de dijkversterking als volgt voorgesteld:

- Het ondertalud van basalt wordt grotendeels behouden.
- Aan de oostzijde van het kazematteneiland, bij de aansluiting met het bestaand spuimiddel wordt een sectie van het ondertalud voorzien van een basalt on steenzetting;
- Aan de westzijde van het kazematteneiland wordt met een deksloof de overgang van bestaand basalt naar Levvel-blocks in het ondertalud gerealiseerd;
- Tussen de damwand en het boventalud is een verholten asfaltberm voorzien;
- Het verhoogde boventalud wordt afgewerkt met Quattroblocs (grotendeels zonder zogenoemde ribbels).

Aan de Waddenzeezijde van dijkvak 12 zijn vijf rijksmonumenten gelegen. Het betreft vier kazematten met grondwerken en een open geschutsopstelling tegen het dijktaalud.

De grondlichamen van de kazematten zullen ten behoeve van de werkzaamheden deels worden verwijderd. Dit betreft de grondlichamen van: mitrailleurkazemat XII (516508), Mitrailleurkazemat X (516506), Luchtdoelremise XV (516511) en Mitrailleurkazemat XVI (516512). Aan deze bouwwerken zelf wordt niets gewijzigd. Na afronding van de waterbouwkundige werkzaamheden worden de grondlichamen gereconstrueerd (deels over de bekleding van Quattroblocs heen).

Om de dijkbekleding in het boventalud aan te kunnen brengen zal de open opstelling (516516) tijdelijk worden verwijderd. Nadat de dijkversterking heeft plaatsgevonden, wordt het grondlichaam gereconstrueerd en wordt de open opstelling hier op teruggeplaatst.

In het deel van de kazematteneiland waar de grond ten behoeve van het plaatsen van de damwand wordt vergraven, worden een regenwaterbak, rioolbuizen en kabels verwijderd. Deze worden niet terug geplaatst. De betonnen afvoergoten in het ondertalud worden wel herplaatst.

Machinegebouw D wordt opgenomen in de asfaltbekleding, waarbij de ingang vrij blijft.

Vanwege de aansluitingen naar het bestaand spuimiddel is de kruin nabij de aansluiting relatief laag op NAP+7,6 m. De bijbehorende overslag vereist dat er maatregelen worden getroffen om de overslagbestendigheid daar te verhogen. Hiervoor wordt op de kruin, het binnentalud en de binnenberm van deze delen een bekleding van Open Steenasfalt (OSA) aangebracht welke wordt afgedekt met een leeflaag van gemiddeld 35cm zodat grasgroei mogelijk is en het groene karakter blijft behouden.

Ten behoeve van onderhoudsvoertuigen voor het Doorlaatmiddel is voorzien in een afrit vanaf de A7.

Om toegang te geven tot het eiland wordt een taludtrap aangebracht in het boventalud.

Motivering

Voorliggend plan waarin het kazematteneiland ter hoogte van dijkvak 12 deels wordt vergraven en een ander profiel en materialisering krijgt, verandert het militairlandschap dat monumentale waarde in zich draagt en waaraan bovengenoemde rijksmonumenten betekenis ontleen.

Alle gebouwde rijksmonumenten blijven behouden, maar de grondlichamen worden afgegraven. De openopstelling moet tijdelijk worden verwijderd en op het nieuwe talud worden herplaatst (516516).

De in de stukken beschreven aanpak voor het verplaatsen en terugplaatsen van de open opstelling is op hoofdlijnen akkoord. De precieze werkwijze dient echter nog nader te worden uitgewerkt. Ik adviseer dan ook (conform voorstel LEVVEL) als voorschrift bij de vergunning op te nemen dat nader uitgewerkte plannen waarin ook de tijdelijke opslag van het bouwwerk wordt toegelicht, ten minste 6 weken voorafgaand aan de geplande werkzaamheden ingediend worden ter goedkeuring aan het bevoegd gezag.

In de aanloop naar deze vergunningsaanvraag heeft veelvuldig overleg plaatsgevonden tussen (onder meer) ILT, RWS, LEVVEL en de RCE.

Indiener heeft de in het militair landschap aanwezige relictten zo veel mogelijk in beeld gebracht, gewaardeerd en in het plan vertaald. Van belang is dat hierbij verder is gekeken dan de afzonderlijke clusters, maar dat vanuit een overkoepelende analyse en visie op het militaire landschap is geredeneerd. Diverse archeologische onderzoeken hebben reeds plaatsgevonden. Ook de graafwerkzaamheden die nog zullen plaatsvinden, zullen conform het hiertoe opgestelde programma van eisen archeologisch worden begeleid.¹

Het uitgangspunt is om alle grondlichamen waar mogelijk in stand te houden voor zover deze overeenkomen met de oorspronkelijke aanleg. De keuze om t.b.v. de benodigde bescherming van het onder talud op dijkvak 12 een damwand aan te brengen, heeft er toe bijgedragen dat de grondverstoring is geminimaliseerd en de oorspronkelijke eilandvorm in basaltbekleding maximaal behouden is.

De grondlichamen die noodzakelijkerwijs moeten worden afgegraven in het kader van de dijkversterking, worden na het uitvoeren van die werkzaamheden gereconstrueerd. Hierbij wordt bij de Stelling van Kornwerderzand niet de oorspronkelijke Nederlandse aanleg als referentiepunt gekozen (zoals dat wel bij de Stelling van Den Oever het geval is). Maar wordt de gelaagdheid (inclusief Duitse aanleg en Koude Oorlog) benadrukt. Ik onderschrijf de in het visiedocument verwoorde keuze en argumentatie voor deze aanpak, omdat hier inderdaad relatief veel resten uit latere perioden van militair gebruik aanwezig zijn. Met voorliggende plan blijft die gelaagdheid beleefbaar. De aangeleverde profielen hiertoe (gebaseerd op archieftekeningen en fotomateriaal) bieden

---

¹ Zie: ASD-RAP-0955 Visiedocument Landschap en Erfgoed Afsluitdijk en ASD-RAP-1318-Rapport omgang erfgoed dijkvak 12

vertrouwen in een goede verdere uitwerking van dit concept. Dit concept dient op verschillende punten (o.a. begroeiing, recreatieve inrichting) nog verder te worden gepreciseerd. De RCE blijft ook bij deze nadere uitwerking graag nauw betrokken.

Samenvattend doet voorliggende aanvraag naar mijn overtuiging - rekening houdend met de eisen die de waterbouwkundige opgave stelt - recht aan de aanwezige monumentale waarde. Ik adviseer de vergunning dan ook te verlenen.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de minister van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,